

“La diplomàcia espanyola a l'Amèrica Llatina pensa en termes comercials”

El govern de Rodríguez Zapatero ha significat un canvi en la política exterior espanyola cap a l'Amèrica Llatina?

—L'èxit electoral de Zapatero a Espanya ha estat vist amb bons ulls des de l'Amèrica Llatina. José María Aznar havia quedat molt associat a Washington i Zapatero va arribar amb la promesa de treure a Espanya del trio de les Açores. Ara bé, dubto que això s'hagi traduït en canvis concrets cap a la relació amb l'Amèrica Llatina. Espanya fa un paper en política exterior molt típic, que és el de pont. El Regne Unit fa de pont entre Europa i els Estats Units; Alemanya, entre Rússia i Europa; i Espanya es presenta com el pont entre Europa i l'Amèrica Llatina. Per aquest costat veig una agenda densa en termes comercials i culturals, però no polítics. Em fa la sensació que l'actuació política d'Espanya cap a la regió va molt lligada a la política de la Unió Europea en les relacions comercials que pugui tenir Europa amb el Mercosur o amb Xile o amb Mèxic. En realitat, no crec que Espanya tingui cap estratègia de política exterior pròpia cap a l'Amèrica Llatina.

—Però se suposa que la presència espanyola a la regió és molt important...

—Per això parlo d'una dimensió política que distingeixo de la comercial. Aquesta última és clara, atida pel sector privat i amb un *lobby* del govern espanyol. És molt difícil de separar l'ambaixador d'Espanya com a representant del govern, del seu paper de defensor de les empreses espanyoles a la regió. Crec que la diplomàcia espanyola pensa en termes comercials, i això no és ni bo ni dolent. És una dada de la realitat. Parlem de grans empreses que tenen interessos molt concrets i que acudeixen al seu govern en cerca de suport.

—Aleshores, creieu que l'Amèrica

Federico Merke és sots-secretari acadèmic del Consell Argentí per a les Relacions Internacionals (CARI). Assegura que la política exterior d'Espanya cap a l'Amèrica Llatina es limita als aspectes comercials i culturals i que Zapatero ha perdut l'oportunitat de donar-hi una dimensió política. A més, preveu temps difícils i recomana a Madrid d'abandonar el concepte d'“Iberoamèrica”.

Llatina espera de Rodríguez Zapatero una relació més política?

—Sens dubte. La paradoxa és que, essent un president d'origen socialista, hom pensa que hi hauria d'haver més afinitats amb l'Amèrica Llatina. Ara com ara, la relació se sosté pel pes històric i cultural heretat de la conquesta. Si em pregunteu com és avui la característica distintiva de la inserció política d'Espanya a l'Amèrica Llatina, no la veig clara. I em sembla que a Madrid tampoc no tenen pas un interès estructurat cap a la regió. Sembla que només hi ha interessos concrets segons cada país.

—Què hauria de fer Espanya per a augmentar la dimensió política de les relacions?

—Crec que hauria de treballar en tres àmbits: democràcia, integració i lluita contra la pobresa. De tots tres, el punt més políticament correcte i que reportaria més simpaties a Espanya seria el paper en la cohesió social o la lluita contra la pobresa per mitjà de l'ajuda al desenvolupament. I no tant amb la cooperació amb les institucions dels estats, sinó directament amb la societat civil. L'ajuda espanyola va més pel costat estatal, en l'àmbit de províncies i municipis, i hauria d'apuntar a la societat civil.

—Què n'opineu, de la celebració de les cimeres iberoamericanes?

—Si jo fos el govern espanyol, no sé fins a quin punt utilitzaria el concepte *Iberoamèrica*, perquè és com reconèixer un paternalisme que ja no és acceptat per l'Amèrica Llatina. Espanya ha d'anar amb molt de compte amb els canvis culturals que es van produint a l'Amèrica Llatina, sobretot en qüestions com l'indigenisme i la reivindicació de les cultures ancestrals. La presència d'Espanya ja no és la del *dia de la raça*. Em fa l'efecte que aquest rebuig augmentarà, perquè som molt prop del 2010, que és quan comencen les celebracions pel bicentenari de les independències. La primera serà a l'Argentina, i el 2010 no serà igual que el 1910. El primer centenari va ser una barreja d'exaltació patriòtica en què la relació amb la mare pàtria era part de la situació que vivíem. Ara preveig un 2010 de forta exaltació indentitària, en què es discutirà molt sobre les cultures ancestrals i com la presència espanyola les va perjudicar. Això, sens dubte, no anirà a favor ni d'Espanya ni del concepte d'Iberoamèrica.

—Això ja ho vam veure una mica a les celebracions dels 500 anys del descobriment d'Amèrica, el 1992...

—El 92 ja va aparèixer, però moderat per un model neoliberal. Avui ja no hi ha neoliberalisme i a l'Amèrica Llatina hi ha una tornada a un nacionalisme d'esquerra. Espanya no es troba ben situada enmig d'aquest canvi, perquè és percebuda com una part del problema i no pas de la solució.

—**S'han d'interpretar en aquest context, les exigències d'Hugo Chávez perquè el rei espanyol es disculpés per l'incident del "per què no calles"?**

—Chávez fou intel·ligent quan va dir que "nosaltres vam estar callats 500 anys". Amb molta lucidesa, va vincular una reacció particular d'un rei a una història de dominació. Va ser molt hàbil enllaçant aquesta reacció a una actitud autoritària. De totes maneres, al rei Joan Carles tampoc no li anà malament, de barallar-se amb Chávez.

—**Fins a quin punt és real la baralla de Chávez amb Madrid?**

—Hi ha molta fressa i poca endreça. Tot i que la figura de Chávez es presenta amb un alt contingut ideològic, crec que té molt de pragmàtic. Diria que la seva reacció per l'actitud del rei va ser la que va ser perquè sospitava que no obtindria un bon resultat al referèndum constitucional. Això és molt típic d'un populista, que ha de buscar un enemic per a aixecar la unitat interna. Després li passa l'emprenyada, arriba a casa, reflexiona i diu: "Em convé Espanya?" La seva resposta és "Sí". Això mateix ho fa amb els Estats Units. Chávez pot odiar Bush, però la revolució bolivariana la financen els nord-americans cada vegada que compren petroli.

—**A quin país de l'Amèrica Llatina hi troba més suport, Espanya?**

—El Brasil és el més gran, però Espanya l'ha deixat a mans de Portugal per raons òbvies. Crec que l'interès d'Espanya és crucial a l'Argentina. Telefónica va finançar la seva inversió al Brasil amb els guanys que va treure de l'Argentina que, tot i les queixes espanyoles, ha estat la *gallina dels ous d'or*. Amb Xile hi ha bona relació i hi va creixent la presència espanyola, però el punt fort ha estat l'Argentina.

—**Com veieu la imatge que és té del president Rodríguez Zapatero a l'Amèrica Llatina?**

"No crec que Espanya tingui cap estratègia de política exterior pròpia cap a l'Amèrica Llatina."

—Fa poc vam fer una enquesta important sobre la percepció regional de diversos líders mundials. En aquesta enquesta Zapatero té la millor imatge després de Michelle Bachelet i seguit de prop per Lula da Silva. Això, amb Aznar, hauria estat diferent, encara que per desgràcia no tenim una enquesta anterior per a comparar-los. Ara fa uns quants mesos, Aznar va venir aquí a presentar un informe que va ser interpretat gairebé com si fos un document neoconservador, reaccionari.

—**Rodríguez Zapatero ha deixat passar, doncs, l'oportunitat de poder dur a terme un acostament polític amb els països llatinoamericans?**

—No hi ha dubte que Zapatero no ha sabut aprofitar el capital ideològic que tenia a l'Amèrica Llatina. Per exemple, l'any que ve es farà a Lima, al Perú, la cimera Unió Europea - Amèrica Llatina. Aquesta trobada es presenta amb polèmica, sobretot per les friccions pel proteccionisme agrícola europeu. La posició més dura és la de França i, en

aquest sentit, Espanya hi podria jugar la carta de mostrar-se com un veritable pont. Dissortadament, aquesta imatge s'ha anat recloent cap a Madrid. Zapatero no ha sabut capitalitzar la sintonia inicial que tenia amb els governs de la regió i ha quedat més com el defensor dels interessos de les empreses privades a l'Amèrica Llatina.

—**El tomb a l'esquerra dels governs llatinoamericans no pot haver dut Espanya a esperar temps millors?**

—Això és precisament el que ha fet Espanya; és a dir, obrir un parèntesi fins que vinguin temps menys hostils. El problema és que no crec que vinguin temps millors. Som al 2008 i el 2010 hi haurà Cristina Fernández de Kirchner, Chávez, Lula, i pot ser que Bachelet. D'aquí al 2010, si Espanya no canvia l'actitud se l'haurà d'acabar empassant.

Federico Rivas Molina
Buenos Aires